

זאת אחשורוש אמר: "הגם לכבוש את המלכה עמי בבית", והיינו ענין בעילה. משמע שגם בלעם עשה את קסמיו באמתו.

איתמר, מר זוטרא אמר: בלעם קוסם באמתו היה⁽⁷³⁸⁾.

מר בריה דרבנא אמר: שבא בלעם על אתונו.

מאן דאמר קוסם באמתו היה — כדאמרן, שלמדים דבר זה מדכתיב הכא: "נפל וגלוי עינים", וגבי המן כתוב: "והמן נפל על המיטה".

ומאן דאמר בא על אתונו היה, למדים זאת מדכתיב הכא שאמר בלעם: "כרע שכב"⁽⁷³⁹⁾, וכתוב התם, גבי יעל אשת חבר הקיני, שהרגה את סיסרא: "בין רגליה כרע נפל שכב וגו'". והיינו, שבא סיסרא על יעל קודם שהרגה אותו⁽⁷⁴⁰⁾.

ברגלו אחת היה⁽⁷³⁶⁾. שנאמר: "וילך שפי" [שפי" לשון הזזה הוא, כמו: "בוקא דאטמא דשף מדוכתיה" [חולין נד ב]. דהיינו — שיצא ממקומו. וכמו כן כאן, היינו שנקעה רגלו, ונעשה צולע].

שמשון — חיגר בשתי רגליו היה. שנאמר בברכת יעקב לדן: "שפיפן עלי ארץ הנושך עקבי סוס" [שפיפן — משמעו פעמיים שפי], ושמשון משבט דן היה.

בלעם — סומא באחת מעיניו היה. שנאמר: "שתם העין" [שתם" משמעו פתוח⁽⁷³⁷⁾]. כפי שתרגם אונקלוס: "דשפיר חזי". כלומר, עינו אחת פתוחה. משמע שהעין האחרת סתומה].

בלעם — קוסם באמתו [כמו המעלה באוב בזכרון] היה. שהרי כתיב הכא, גבי בלעם: "נפל וגלוי עינים", וכתוב התם, במגילת אסתר: "והמן נפל על המיטה וגו'", וכשראה

אומר שכך היה הנוסחא בגמרא: כתיב הכא נופל וגלוי עינים וגו'. וכך צריך לומר ברש"י: מה נפילה דהתם דאית ביה כריעה — בעילה היא, אף נופל דהכא — בעילה היא, שבא על בהמתו.

740. כדאיתא במסכת יבמות [קג א] ובעוד מקומות: "שבע בעילות בעל אותו רשע באותו היום".

אמנם בויקרא רבה [פרשה כ"ג] איתא: ותכסהו בשמיכה. מהו שמיכה? שמי כה. שמי מעיד בה שלא נגע בה אותו רשע. וכן הוא בילקוט שופטים. אבל יש שכתבו [באר שבע ובעל מסורת ברית הגדול], דהאי דאמרין התם שלא נגע בה, היינו שלא היה הדבר להנאתה. שהיא לא נתכוונה אלא לשם שמים. עיי' בעץ יוסף ובמהרש"א.

736. ואשמועינן, שאף על פי שהיה חיגר, והיה קשה לו ללכת, בכל זאת, מחמת שנאתו הגדולה לישראל, הלך לקללם. וכן לגבי שמשון המובא להלן, אף שהיה חיגר בשתי רגליו, בכל זאת עשה את כל גבורותיו. מהרש"א.

737. כדאיתא במסכת עבודה זרה [סט ב]: "שתומו ניכר". רש"י. עיי"ש.

738. על ידי הוצאת זרע לבטלה. ענף יוסף.

739. הגר"א מחק את המילים "כרע שכב", שהרי לא נמצא כן במקרא גבי בלעם [אלא בברכות שברך את ישראל נאמר "כרע שכב כארי וגו'"]. וגרס במקום זה "נופל".

וכן הקשה בענף יוסף, הרי מקרא זה מדבר בשבח ישראל! וכתב: ולולי דמסתפינא הייתי

ולא עור, אלא שאני עושה לך מעשה אישות
בלילה!

וראיה לכך שאמרה לו דבר זה, דכתיב הכא
שאמרה לו האתון: "ההפכך הסכנת", וכתיב
התם, שאמרו עבדי דוד למלך: "יבקשו
לאדני המלך נערה וגו' ותהי לו סכנת,
ושכבה בחיקך, וחם לאדוני המלך"!⁽⁷⁴²⁾

אם כן, הרי לא ידע אחאב אפילו מה לענות
לאתונו, ואיך יתכן שאמר על עצמו: "וידע
דעת עליון"?

אלא מאי "וידע דעת עליון" —

שהיה יודע לכוון אותה שעה שהקדוש ברוך
הוא כועס בה⁽⁷⁴³⁾, וסבר לקלל את ישראל
באותה שעה.

והיינו דקאמר להו נביא לישראל: "עמי זכר
נא מה יעין בלק מלך מואב, ומה ענה אתו
בלעם בן בעור, מן השטים עד הגלגל למען
דעת צדקות ה'". דהיינו, מזמן שחטאו
בשטים — עד שנכנסו לארץ וחטאו בגלגל,
עשה ה' עם ישראל צדקות הרבה.

מאי "למען דעת צדקות ה'?"

אמר להן הקדוש ברוך הוא לישראל: דעו נא
כמה צדקות עשיתי עמכם, שהיה בלעם
מצפה באותם ימים לרגע שאכעס, ואז היו
קללותיו מתקיימות. אלא שלא בעסתי כל

כתוב שאמר בלעם על עצמו: "וידע דעת
עליון" [שיודע הוא את דעתו של הקדוש
ברוך הוא]. ויש לתמוה: השתא אפילו את
דעת בהמתו לא הוה ידע [שלא ידע מה
לענות לה, וכדלהלן], דעת עליון — הוה
ידע?!

ומאי היא מה שאמרנו שאינו יודע דעת
בהמתו?

דאמרי ליה [שאמרו לו] זקני מואב, כשראו
שהוא רוכב על אתון: מאי טעמא לא רכבת
אסוסיא [מדוע אינך רוכב על סוס]?

אמר להו: שדאי להו ברטיבא [הנחתי את
הסוס לרעות באחו⁽⁷⁴¹⁾].

אמרה ליה: "הלא אנכי אתנך!" הרי אתה
משתמש בי תמיד!

אמר לה: לטעינא [לנשיאת משאות] בעלמא
אני משתמש בך, ולא לרכיבה.

אמרה לו: "אשר רכבת עלי!" אתה אכן רוכב
עלי.

אמר לה: מה שאני רוכב עליך, היינו
באקראי בעלמא, כשאינ לי סוס מזומן.

אמרה לו: אתה רוכב עלי באופן קבוע,
"מעורך עד היום הזה!"

743. ודאי שאין כעס שולט בקדוש ברוך הוא
כלל. אלא לפי שכאשר מלך בשר ודם כועס
בזמן שעבדיו חוטאין לפניו, ולכן מענישם, לכן
נקרא העונש שהקב"ה מעניש את בריותיו
בלשונות כגון אלו: כעס, חימה, אף וכו'. יד
רמה. ועיי' בחינוך [מצוה תריא] שכתב כעין זה.

741. ונקרא "רטיבא", משום שדרך בני אדם
לשלוח את הבהמות לאחו, כאשר הוא רטוב
ולח.

742. "סוכנת" — לשון חימום הוא.

אותן הימים בימי בלעם הרשע.

שאיילמלא [שאלון] כעסתי כל אותן הימים — לא נשתייר משונאיהן של ישראל שריד ופליט.

היינו דקאמר ליה בלעם לבלק: "מה אקב לא קבה אל וגו' ומה אזעום לא זעם ה'". כלומר, היאך אקלל, בזמן שלא זעם הקדוש ברוך הוא. מלמד שכל אותם הימים לא זעם ה'.

כתוב: "אל זעם בכל יום".

וכמה זמן מתמשך זעמו של הקדוש ברוך הוא —

רגע (744). שנאמר: "כי רגע באפו, חיים ברצונו וגו'". ו"אף" — לשון זעם הוא.

איבעית אימא: מפסוק זה ראה שכעסו של הקדוש ברוך הוא — רגע הוא: "לך עמי, בא בחדריך, ופגר דלתיך בערך, חבי כמעט רגע, עד יעבר זעם".

אימת רתח [באיזה זמן ביום הקדוש ברוך הוא כועס]?

בתלת שעי קמייתא [בסוף שלוש השעות הראשונות של היום], כי חורא כרבלתא דתרנגולא [כאשר הכרכולת של התרנגול, שהיא בדרך כלל אדומה, נעשית לבנה (745)].

שאו הוא זמן קימה של מלכים, ומניחים כתריהם בראשם. וכועס הקדוש ברוך הוא, לפי שבאותו זמן משתחווים המלכים לחמה

[כפי שהגמרא מביאה להלן].

ותמהינן: והרי כל שעתא ושעתא נמי חורא [בכל שעה שביום יש זמן שהכרכולת לבנה]?

ואמרינן: כל שעתא ושעתא — אית ביה סוריקי סומקי [למרות שהכרכולת לבנה, יש בה שורות שורות אדומות, כרגילותם]. אבל כהיא שעתא, באותה שעה, בשלוש שעות ראשונות — לית ביה סוריקי סומקי [אין בה שום אדמומית, אלא כולה לבנה].

ההוא מינא דהוה בשיבכותיה [היה מין אחד בשכנותו] דרבי יהושע בן לוי, דהוה קא מצער ליה [והיה אותו מין מצער אותו].

רצה רבי יהושע בן לוי לקלל את אותו מין בשעה שהקדוש ברוך הוא כועס.

יומא חד נקט תרנגולא, ואסר ליה בכרעיה, ואותיב [יום אחד לקח רבי יהושע בן לוי תרנגול, קשר אותו ברגלו, והמתין], עד שתהא כרכולתו לבנה.

אמר בליבו: כי מטא ההוא שעתא [כשתבוא אותה שעה שהקדוש ברוך הוא כועס] — אילטייה [אקללנו].

מי מטא ההוא שעתא [כשהגיעה אותה שעה] — נמנם רבי יהושע בן לוי, ולא הספיק לקללו.

אמר: שמע מינה, לאו אורח ארעא [מזה שלא הצלחתי לכיין את השעה, מוכח שאין

744. כאדם שנבהל ופניו מלבינים. ולא שהתרנגול יודע שאז הקב"ה כועס, אלא סימן בעלמא הוא. יד רמה.

744. כתב ביד רמה, דהיינו הזמן שלוקח לומר את המילה "רגע".

אף שלא היה זה לפי כבודו.

שנאה מבטלת שורה של גדולה — למדים מבלעם. שנאמר: **”ויקם בלעם בבקר ויחבש את אתנו”**. שמחמת גודל השנאה שהיתה לו לעם ישראל, חבש בעצמו את אתונו, אף שלא היה זה לפי כבודו.

אמר רב יהודה אמר רב: לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוה, ואפילו אם עושה זאת שלא לשמה (748). **שמתוך שלא לשמה — בא לשמה.**

וראיה לדבר, שהרי **בשכר ארבעים ושתים קרבנות שהקריב בלק, זכה ויצאה ממנו רות**. אף שלא נתכוין לשם שמים, אלא לרצות את הקדוש ברוך הוא, כדי שיסכים שיקלל בלעם את ישראל (749).

דרך ארץ לעשות כך]. **דכתיב: ”גם ענוש לצדיק לא טוב”**. דהיינו, שאין זה ראוי שיהא אדם נענש אף בעבור הצדיק. **אפילו במיני לא איבעי ליה למימר הכי** [ואפילו במין לא היה ראוי לו לומר כך, לקללנו].

תנא משמיה דרבי מאיר: בשעה שהחמה זורחת, והמלכים מניחין כתרין על ראשיהן ומשתחווים להמה — מיד הקדוש ברוך הוא כועס.

כתוב: **”ויקם בלעם בבקר ויחבש את אתנו”**.

תנא משום רבי שמעון בן אלעזר: אהבה מבטלת שורה [סדר ומנהג רגילות (746)] של גדולה (747) — למדים מאברהם. **דכתיב: ”וישכם אברהם בבקר ויחבש את חמורו”**. דהיינו, שמחמת האהבה שאהב אברהם את הקדוש ברוך הוא, חבש את חמורו בעצמו,

שלא יכעוס עליו על שעולה לשם דרך מדרגות הסולם.

עוד יש לומר בדרך אחר, שבשעת לימודו שלא לשמה יחשוב שמתוך כך יבוא לבסוף לשמה. ולא שילמוד ח"ו כל ימיו שלא לשמה. והוא בענין המשל שזכרנו, שאם יראה המלך שהעבד הולך על הסולם אנה ואנה, ואינו הולך כלל לעליה, ודאי יכעוס עליו, ויתחייב מיתה למלך.

749. כתב המהרש"א, שקצרה הגמרא באגדה זו. כי במסכת נזיר הגמרא מביאה כאן את ענין יעל וסיסרא, שנאמר עליה: **תבורך מנשים יעל**, וראיה מכאן שגדולה עבירה לשמה, כגון מעשה יעל, ממצוה שלא לשמה, כגון מעשה בלק מלך מואב. ועל זה שייך המשך דברי הגמרא כאן, שמדברת במקרא ד"תבורך מנשים יעל". ועיי' בעיון יעקב.

746. ביד רמה כתב, ש"שורה" חומה היא. והיינו, שאהבה מבטלת את חומתה של גדולה, שמגינה שלא יעשה האדם המכובד דברים מבוזים. ועל ידי אהבה שאהב אברהם את הקב"ה, חבש חמורו בעצמו, ולא המתין לנעריו שיעשו זאת. ועיי' במהרש"א.

747. דהיינו, שהרי דרך הגדולים והשרים שאינם משכימים בזריזות לקום בבוקר ללכת מביתם לדרכם. והאהבה של אברהם, והשנאה של בלעם, ששניהם היו גדולים, בטלו שורה זו, ועמד כל אחד מהם בבוקר בזריזות. מהרש"א.

748. כתב בענף יוסף בשם הרב דוואלאזין, דהיינו, שאף אם לפעמים עולה במחשבתו איזו פניה לשם גיאות ושאר פניות, אל ישגיח בזה כלל, כי אי אפשר בשום אופן לבוא לידי מדרגה לשמה, אם לא שיהיה בתחילה שלא לשמה. משל למלך שציוה על עבדו לעלות לעליה, ודאי

מתקנא, כשרואה שמצליחים יותר ממנו, חוץ מאשר בבנו ובתלמידו.

בנו, מנין לנו שאין האב מתקנא בו?

משלמה. כפי שהבאנו לעיל, שאמרו לדוד: "ייתב אלקים שם שלמה משמך וכו'". ולא היה בזה חוסר דרך ארץ, משום שאין אדם מתקנא בבנו.

ותלמידו, מנין לנו שאין הרב מתקנא בו?

איבעית אימא: מדכתיב שאמר אלישע לאליהו: "ויהי נא פי שנים ברוחך אלי". והסכים אליהו לבקשתו, ולא נתקנא בו.

ואיבעית אימא, הראיה מהפסוקים דלהלן:

כתוב לאחר שבישר הקדוש ברוך הוא למשה שימות במדבר, ולא יכנס לארץ, שביקש ממנו משה: "יפקד ה' וגו' איש על העדה אשר יצא לפניו וגו'".

אמר לו הקדוש ברוך הוא, שיקח את יהושע ויסמוך את ידו עליו.

וכתוב לאחר מכן: "ויעש משה כאשר צוה ה' אותו וגו' ויסמך את ידיו עליו ויצוהו".

הרי, שאף שאמר הקדוש ברוך הוא למשה שיסמוך רק יד אחת על יהושע, סמך משה מדעתו את שתי ידיו עליו. מכאן שאין אדם

אמר רבי יוסי בר הונא: רות — בתו של עגלון⁽⁷⁵⁰⁾, בן בנו של בלק מלך מואב היתה.

אמר ליה רבא לרבה בר מרי: כתיב: "וגם באו עבדי המלך לברך את אדונינו דוד לאמר: ייתב אלהים את שם שלמה משמך, ויגדל את כסאו מכסאך". אורח ארעא למימרא ליה למלכא הכי [וכי דרך ארץ היא לומר כך למלך], ששמו של בנו שלמה יהיה גדול ממנו? הרי תחלש דעתו על ידי כך!

אמר ליה רבה בר מרי: מה שאמרו שיגדל ה' את שמו משמך, ואת כסאו מכסאך — מעין כסאך קאמרה ליה [אמרו לו]. לא שיגדל משמו וכסאו ממש, אלא מעין שמו וכסאו.

דאי לא תימא הכי [שאם לא תאמר כך], מה שנאמר: "תברך מנשים יעל אשת חבר הקיני, מנשים באהל תברך", הרי "נשים באהל" מאן נינהו [מיהן] — שרה רבקה רחל ולאחא!⁽⁷⁵¹⁾ וכי אורח ארעא למימרא הכי [דרך ארץ לומר כך], שיעל תבורך יותר מאימתינו?

אלא: מעין קאמר. שתהא יעל מבורכת מעין ברכת האמהות⁽⁷⁵²⁾. הכי נמי, לגבי דוד ושלמה — מעין קאמר.

ודבריו של רבה בר מרי, פליגא [חולקין] על דבריו דרב יוסי בר חוני.

דאמר רב יוסי בר חוני: ככל האנשים אדם

יעקב ובאהל לאה וגו' ויצא מאהל לאה ויבא באהל רחל". יד רמה.

752. והיינו, שמה שנאמר גבי יעל "מנשים מאהל תבורך", אין הוא לשון יתר כמו "טוב שכן טוב מאח רחוק", שפירושו: יותר מאח

750. לאו דווקא. דהא במס' הוריות [י ב] איתא שהיתה בת בנו של עגלון. עץ יוסף.

751. שברבקה כתיב: "ויביאה האהלה שרה אמו", כלומר, לאהל של שרה אמו. הרי רבקה ושרה. רחל ולאה, דכתיב: "ויבא לבן באהל

מתקנא בתלמידו.

כתוב: "וישם דבר בפי בלעם". והיינו, ששם הקדוש ברוך הוא בפי בלעם דבר שמונעו מלקלל.

נחלקו חכמים בכיבור הדבר.

רבי אלעזר אומר: אותו "דבר" ששם הקדוש ברוך הוא בפי בלעם — היינו מלאך. שמסרו הקדוש ברוך הוא בידי מלאך, כדי שלא יוכל לקלל.

רבי יונתן אומר: נתן הקדוש ברוך הוא חכה בפי בלעם, כדי שלא יוכל לדבר כרצונו (753).

אמר רבי יוחנן: מברכתו של אותו רשע — אתה למד מה היה בלבו לקללם.

ביקש לומר שלא יהו להם בתי כנסיות ובתי מדרשות — הכריחו הקדוש ברוך הוא לומר: "מה טובו אהליך יעקב" (754).

ביקש לומר שלא תשרה שכינה עליהם — ולבסוף אמר: "ומשכנתוך ישראל".

ביקש לומר שלא תהא מלכותן של ישראל נמשכת — ולבסוף אמר: "כנחלים נטיו". שתהא מלכותם נמשכת כנחל.

ביקש לומר שלא יהא להם זיתים וברמים (755) — ולבסוף אמר: "כגנת עלי נחר".

ביקש לומר שלא יהא ריחן נודף ממצוות — ולבסוף אמר: "כאהלים נטע ה'" [אהלים] — מלשון מור ואהלות, שהם מיני בשמים].

ביקש לומר שלא יהיו להם מלכים בעלי קומה — ולבסוף אמר: "כארזים עלי מים" (756).

ביקש לומר שלא יהיה להם מלך בן מלך — ולבסוף אמר: "יזל מים מדליו".

שלא כעס באותם ימים [כפי שמובא להלן], אם כן, מה אכפת לנו בקלותיו, ולשם מה היה צריך לתת בפיו חכה? עיי"ש שהאריך.

754. כי מילת אוהל נאמרה במי שמרחיק עצמו מעסקי עולם הזה, ועוסק בצרכי שמים. כמו "יעקב איש תם יושב אהלים". מהרש"א.

755. כתב בעיון יעקב, שאפשר שרמז על בעלי משנה ובעלי תלמוד, כדאיתא בילקוט קהלת [רמז תתקסח] על הפסוק "נטעתי לי כרמים", אלו שורות של תלמידי חכמים שנעשים ככרם. "עשיתי לי גנות ופרדסין" אלו משניות גדולות וכו'.

756. ועל הקומה נאמר "בחור כארזים", כגובה ארזים גבהו'.

רחוק, אלא לשון מקצת, כמו "ונתת מהודך עליו", שפירושו: מקצת הודך. יד רמה.

753. כפי שהחכה מצערת את הדג ההולוכו בעל כרחו היפך רצונו, כך היה מצער את בלעם לברכס ולא לקללם, היפך רצונו. מהרש"א. ובמדרש תנחומא איתא: מלאך ישב לו בגרונו. רצה לברך, מניחו. רצה לקלל, בולמו ואינו מניחו. ואין דברו האמור כאן אלא מלאך, שנאמר: "ישלח דברו וירפאם". ר' אלעזר אומר: מסמר של ברזל נתן בגרונו. רצה לברך, מניחו. רצה לקללם, בולמו ואינו מניחו. ואין דברו האמור כאן אלא מסמר של ברזל. שנאמר: וכל דבר אשר יבא באש.

ועיי' בריא"ף שהקשה, מאחר שאין כחו של בלעם אלא לכיין את השעה שהקדוש ברוך הוא כועס, והקדוש ברוך הוא עשה צדקה עם ישראל

ביקש לומר שלא תהא מלכותן שולטת באומות — ולבסוף אמר: "וזרעו במים רבים".

ביקש לומר שלא תהא עזה מלכותן — ולבסוף אמר: "זירם מאנג מלכו" [ותרגומו "ותתקף מאנג", שתהא מלכותם עזה].

ביקש לומר שלא תהא אימת מלכותן — ולבסוף אמר: "ותנשא מלכותו".

אמר רבי אבא בר כהנא: כולם, כל הברכות שברך בלעם — חזרו על ישראל לקללה, חוץ מענין בתי כנסיות ומבתי מדרשות, שלא יחזור לקללה, אלא לא יפסקו מישאל לעולם.

ומנין לנו דבר זה?

שנאמר: "ויהפך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה, כי אהבך ה' אלהיך". משמע, קללה אחת יהפוך ה' לברכה, ולא את כל הקללות. והיינו כפי שאמרנו לעיל, שכל הברכות, שבעצם נתכוין בלעם לקלל בהם את ישראל, חזרו לבסוף לקללה. חוץ מברכה אחת, שלא חזרה לקללה, אלא נשארה ברכה לעולם.

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: מאי דכתיב: "נאמנים פצעו אוהב ונעטרות נשיקות שונא" [נעטרות" היינו נהפכות. כלומר, שנשיקות שונא אינן נאמנות כפצעו אוהב]? [אובה]

טובה הקללה שקילל אחיה השילוני את ישראל, יותר מהברכה שברכם בלעם הרשע.

אחיה השילוני קילל את ישראל בקנה. שקיללם שיהיו קנה. שנאמר: "והכה ה' את ישראל כאשר ינוד הקנה במים וגו'".

מה קנה זה, עומד תמיד במקום מים, וגיזעו א-ק מחליף [שם הוא נקצץ, גזעו גדל מחדש], ושרשיו מרובין, ואפילו אם כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו — אין מזיזות אותו ממקומו, אלא, היות והקנה רך, הרי הוא הולך ובא ונד מצד לצד עמהן [עם הרוחות], ואינו נשבר. כיון שדוממו הרוחות והפסיקו לנשוב — חזר ועמד קנה במקומו.

אבל בלעם הרשע ברכן בארו. שאמר: "כארזים עלי מים". מה ארו זה — אינו עומד במקום מים⁽⁷⁵⁷⁾, ושרשיו מועטין, ואין גזעו מחליף, אפילו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו — אין מזיזות אותו ממקומו, כיון שהוא עץ חזק וקשה. אבל, כיון שנשבה בו רוח דרומית, שהיא רוח קשה — מיד עוקרתו והופכתו על פניו. שכיון שאינו רך, אינו יכול להתכופף עם הרוח, אלא נופל מיד.

ולא עוד, אלא שזכה קנה ליטול ממנו קולמוס, לכתוב ממנו ספרי תורה נביאים וכתובים⁽⁷⁵⁸⁾.

ישראל, גם כשנעקרו ממקומן והלכו לגלות, זוכים ללמוד שם תורה. משא"כ בברכתו של בלעם, שברכם בארו, הרי כשנעקר ממקומו אינו עומד יותר לתועלת, אלא לשריפה וכליון. מהרש"א.

757. ומה שנאמר: "כארזים עלי מים", שכינה היא שאמרה כך. רש"י, עיי"ש.

758. דהיינו, אף אם לפעמים גם הקנה נעקר ממקומו, הוא זוכה אף כשהוא תלוש לעשות ממנו קולמוס לכתוב בו ספר תורה וכו'. כך